

Lotgenoten voor altijd

Eerste druk, maart 2012
© 2012 Karel van Laarhoven

De opgenomen gedichten horen bij het project 'Leidse Muurgedichten' van de stichting TEGEN-BEELD in Leiden

ISBN: 978-90-484-2334-7
NUR: 340

Uitgever: Free Musketeers, Zoetermeer
www.freemusketeers.nl

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de directe of indirecte gevolgen hiervan.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zonodig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (I) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (II) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is.

*Karel van
Laarhouen*

*Lotgenoten
voor altijd*

Als iemand je zou vragen
Wie deze woorden schreef
Zeg hem dan
Dat ik het was
Dat ik hier langs kwam
Om me heen keek
En verder ging

Ibon Sarasola

Leidse Muurgedichten
Multatuliplein

1961, Prins Hendrik Kazerne

In Nijmegen ligt ingeklemd tussen de Groesbeekseweg, de Daalseweg, de Dommer van Polderveldtsweg en de Postweg een befaamd kazernecomplex.

Nijmegen is door de militaire historie, die achter deze gebouwen schuil gaat, nauw verbonden met het wel en wee, dat zich hier voltrokken heeft. Vandaag zijn de militairen al lang vertrokken. Bedrijven, kunstateliers en een asielzoekerscentrum zijn daar nu neergestreken. De bewoners zijn zich waarschijnlijk niet bewust van het kleurrijke militaire gedoe van de voorbije eeuwen.

De Prins Hendrik kazerne is gebouwd in 1909 naar een ontwerp van architect Limburg uit Den Haag. Het complex was multifunctioneel van opzet, zoals men dat nu zou zeggen. Aan de Daalseweg sta je voor een martiaal frontgebouw. Door de langdurige inwerking van weer en wind op de stenen zijn de gebouwen nu donker en grauw. De oorspronkelijke bewoner was het Koninklijk Nederlands Indië Leger. Aan de Daalseweg vier compagniesgebouwen en een gebouw waar de onderofficieren gelegerd waren. Aan de andere kant met de ingang aan de Postweg een donker poortgebouw. Daarachter volgens de oorspronkelijke opzet van de architect het hospitaalgebouw, een paviljoen, een dagverblijf, het keukengebouw en het lijkenhuis. De binnenzijde van dit geheel kijkt, ook in de tijd van dit verhaal, uit over het exercitieterrein. Aan de overkant liggen, later gebouwd, de Krayenhoff kazerne en de Snijders kazerne.

Maar eerst nog even de Prins Hendrik kazerne. Ruim anderhalve eeuw bood Nijmegen gastvrijheid aan het KNIL. In de hoogtijdagen telde dit leger ongeveer 40.000 manschappen, waarvan een minderheid Nederlanders en andere Europeanen. De soldaten moesten nog tot 1920 ongehuwd zijn en mochten niet ouder zijn dan 36 jaar. Die

verplichte ongehuwde status compenseerden ze veelal door met een Indische vrouw samen te leven. Zij was dan officieel de huishoudster. Later zijn deze regels versoepeld. De kazerne in Nijmegen bood het leger opleiding, verblijf, medische zorg en verpleging.

Het aanzien van het KNIL in Nederland was laag. Nederlands Oost Indië was meer een wingewest. Gaandeweg gingen steeds meer stemmen op om deze arrogantie in te wisselen voor meer humane gevoelens. Het was tijd voor erkenning van het authentieke van het land en zijn bewoners. Deze kentering kon echter niet meer de nationalistische koers voorkomen die onder Soekarno uitmondde in de befaamde onafhankelijkheidsverklaring met als gevolg het wanhopige militaire gekrabbel van Nederland om afscheiding op andere dan Nederlandse voorwaarden te voorkomen. De afloop van het historische onbenul van Nederland leidde tot een afgedwongen onafhankelijkheid van Indonesië, de terugkomst van velen uit het KNIL, Nederlanders en Indiërs, met de stilzwijgende belofte van Nederland, dat de inlandse militairen later, zodra de omstandigheden dit toelieten, weer terug konden gaan naar hun land. We weten nu dat dit nooit waargemaakt is. Vooral de Molukkers, die belangrijk waren als spil van het KNIL, hebben dit nooit kunnen verteren. Maluku Selatan zou immers, dachten ze, hun eigen onafhankelijke Molukse land zijn. Het gevoel 'vergeten' te zijn vrat aan ze en dat zou de bron zijn voor de pijnlijke en mensonwaardige kapingen in de jaren zeventig.

De Nijmegenaren waren nauw verbonden met het koloniale verleden. De kazerne lag vlakbij het centrum van de stad. De militairen waren zonder onderscheid van rangen en standen een normaal onderdeel van de bevolking, flanerend, wandelmarsen houdend, defilerend, zoals het leger en de burgers dat graag wilden. Er was natuurlijk wel een verschil tussen de contacten van de manschappen, berucht om hun drankgebruik en omgang met vrouwen, en de officieren, die graag gebruik maakten van de herensociëteiten in de stad. Blijvend in het stadsbeeld zijn ook de herenhuizen aan de Groesbeekseweg en de

Oranjesingel van de rentenierende ondernemers uit Oost Indië en de gepensioneerde KNIL-militairen.

Na de tweede wereldoorlog en na de definitieve onafhankelijkheid van Indonesië in 1950 verdween dit allemaal. Daarvoor in de plaats nam de Landmacht het gebruik van de kazerne over. In 1961, tijdens het toneel van dit verhaal, huist daar een bataljon van de luchtdoelartillerie. Dat is een parate troep, dat wil zeggen een operationele eenheid, die te allen tijde klaar moet staan om ten strijde te trekken als dat noodzakelijk is. In die tijd is dat geen overdreven luxe gedachte. De koude oorlog is al een decennium gaande en rond Berlijn is er voortdurend crisis.

Verzorgingscompagnie

De luchtdoelartillerie heeft dus ook een bataljon in Nijmegen en wel in de roemruchte Prins Hendrik kazerne. Zo rond 1960 zullen weinig manschappen die daar gelegerd zijn, weet hebben van dat verleden. De gebouwen ademen historie. Maar welke? Ze vragen zich dat niet af.

Het bataljon bestaat uit enkele operationele eenheden en een verzorgingscompagnie. Om die laatste gaat het in dit verhaal. Verzorging voor de operationele compagnies, dus voor degene, die echt met de luchtdoelkanonnen moeten werken, betekent een eenheid met manschappen als chauffeurs, hospikken, messbedienden, koks, monteurs alles wat een militaire eenheid ter ondersteuning moet bieden. Dit allegaartje, bij elkaar geraapt in één compagnie, dat is bijna vragen om een gebrek aan discipline. De leiding is in handen van kapitein Kleiweg. Een aardige man, grijs krullend haar en altijd met een glimlach om zijn mond. Hij is eigenlijk te aardig, dat weten de mannen. Een veel gehoord gerucht is, dat de kapitein ondanks zijn leeftijd niet verder komt in rang juist door zijn niet-militaire houding en dat pruimen zijn meerderen niet. Een tegenwicht biedt opperwachtmeester Degenkamp. De 'opper' ziet er uit als een echte houwdegen. Een fantastische paarse neus, die gevaarlijk vooruit steekt als hij voor de troep staat. Zijn stem raspt en ook dat verhoogt zijn militaire uitstraling. Toch is ook de opper in zijn hart een aardige vent. Hij kan wel wat hebben.

Rond die leiding zwermt een aantal wachtmeesters, de meesten dienstplichtig. Zij doen hun best om bij het zootje in de smaak te vallen. Leiding geven is bij hen meestal wel in goede handen, maar ze weten ook wat 'matsen' is. Op zijn tijd moet je een oogje dicht knijpen en soms een gunst verlenen. Dan heb je overwicht én een aardig leven. De administratie van het stelletje is in handen van een sergeant van de

administratie samen met zijn korporaal en soldaat schrijver. Een belangrijk trio. Zij verzorgen de vervoerbewijzen, zodat de mannen op tijd met een roze of geel vervoerbewijs, naargelang het vervoermiddel, naar huis kunnen en ook weer terug natuurlijk. Een andere basistaak is de opgave van de dagelijkse 'voeding', zodat iedereen dagelijks ook te eten heeft. Daaruit kunnen zij bovendien het recht op soldij berekenen. Soldij overigens van zo om en nabij een gulden per dag. Zij weten zowat alles van de compagnie, van het reilen en zeilen van de leiding tot en met de straflijsten van de manschappen.

Iedere twee maanden zwaait een groep mannen af. De zogenaamde 'oude hap'. De oude hap heeft het in die twee laatste maanden voor het zeggen. Op de manschappenkamers maken zij de dienst uit. De nieuwelingen, die zich iedere twee maanden op de Prins Hendrik kazerne melden, zijn de piepers. De oude hap staat dan klaar om ze te ontgroenen. Luisteren is geboden, wie dat niet doet moet dat bekopen. Direct bij binnenkomst krijg je al te horen dat de zwaarste 'straffen' bestaan uit een 'strafmokkie' op de zaal of een 'strafexercitie' 's nachts buiten in je ondergoed en op gymschoenen.

Een typische legersfeer. De kleren altijd groen, plunjezakken, tennes, ondergoed, bij de oude hap vaal door het vele dragen, frisgroen bij de piepers. Metaalgrijs is de rest: tafels, banken, kasten, bedden zowel op de zalen als in de bureaunkamers van de leidinggevend en de administratie. Daar ligt van dat rode kokos op de vloer, een wanhopige poging om een soort gezelligheid op te roepen. Nee, de gezelligheid moet van de mannen zelf komen. Die soldatensfeer is er over het algemeen volop. Pret en verveling wisselen elkaar af. Die hopeloze lamlendigheid in de parate weekenden is fnuikend. Om de andere week blijft een groep manschappen en leidinggevend en in Nijmegen. De anderen kunnen op verlof. Dat betekent voor de achterblijvers op zaterdag en zondag, buiten de verplichte appels en het gezamenlijk eten, rondhangen in de stad, een bioscoopje pikken, naar de vrouwen kijken en fluiten, een biertje drinken in de kroeg, daar wat indringend met de meiden aanpappen of als je helemaal niets wilt de hele dag op je nest liggen. Soms ligt daar een heel zootje te kletsen en te lezen.

Je verlangt bijna altijd naar wat reuring. Die krijg je volop bij de halfjaarlijkse militaire oefeningen, in Cuyk in Noord Brabant en bij de schietoefeningen in de kop van Noord Holland als de kanonnières van de verschillende eenheden hun geschut laten donderen door op een zak zand onder een vliegtuigje te mikken, dat over de zandplaten scheert. Dat lukt niet altijd en dat geeft dan aanleiding voor grappen en grollen. Een oefening betekent gepakt en gezakt in colonne op weg. De kanonnen achter opleggers. De mannen in de laadbak van de trucks. Je krijgt wat van die weeïge benzinelucht, die nou eenmaal rond militaire voertuigen hangt. Om de zoveel uur mag je even de wagens uit om de benen te strekken, in de berm te pissen en je lunchpakket op te eten. Een hele optocht. En de mensen langs de weg maar aapjes kijken.

Nijmegen heeft nogal wat evenementen. De Vierdaagse in de derde week van juli is het hoogtepunt. Juist dan komt de band van de stad met de militairen nog even volop tot bloei. Niet alleen door de mee marcherende eenheden tussen al die lopers, maar ook omdat de Prins Hendrik kazerne dan onderdak biedt aan de mee marcherende soldaten uit heel Nederland. Dus de luchtdoelartillerie verhuist dan goedmoedig gepakt en gezakt naar de Krayenhoff kazerne om daar in te schikken op de slaapzalen. Ze liggen dan driehoog in plaats van tweehoog. Zo ontstaat er ruimte om andere maten onderdak te bieden.